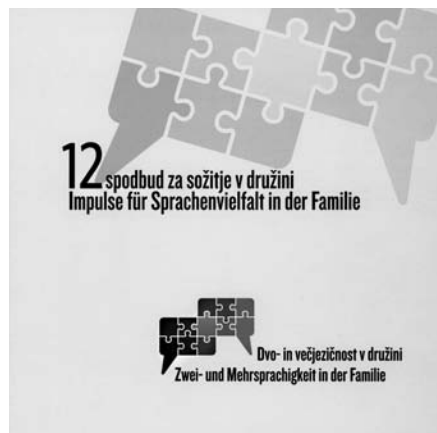

MARTINA PIKO-RUSTIA, ANTON ROSENZOPF-JANK, VLADIMIR WAKOUNIG IN PAVEL ZABLATNIK: Dvo- in večjezičnost v družini: 12 spodbud za sožitje v družini |
 Zwei- und Mehrsprachigkeit in der Familie: 12 Impulse für Sprachenvielfalt in der Familie;
 Mohorjeva založba, Celovec, Ljubljana, Dunaj 2011, 35 str.

Dvo- in večjezične družine so danes stvarnost, ki odpira nove možnosti in izzive. Ker tudi na Koroškem narašča število dvo- in večjezičnih družin, je leta 2008 v letu medkulturnega dialoga nastala pobuda »Dvo- in večjezičnost v družini«, ki je izvedla več tematskih diskusijskih večerov. Njen pobudnik je bil Anton Rosenzopf-Jank iz celovške župnije sv. Cirila in Metoda, ki se je odločila tej tematiki še zlasti posvetiti v Celovcu, kjer narašča število dvo- in večjezičnih družin. Kot referenta za teoretična vprašanja o dvojezičnosti v družini in družbi je uspelo pridobiti Vladimirja Wakouniga z Inštituta za pedagogiko in izobraževanje na Univerzi v Celovcu, v projekt sta se vključila še Katoliška akcija (Pavel Zablatnik, Milica Janežič) in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik (Martina Piko-Rustia).

Cilji pobude so ozaveščenje o pojavu dvo- in večjezičnosti v družini, razmišljanje o možnih poteh, kako z dvo- in večjezičnostjo v družini ravnati danes, razvijanje spoštljivega načina razprave o pričujoči tematiki in izmenjava izkušenj.

Družina je tista institucija, v kateri razvijamo prvi odnos do jezikov in s tem do soljudi in sveta. Z družinsko vzgojo si oblikujemo svoj pogled na ljudi, družbo in jezike. Ljudje se radi pogovarjamo v jeziku/jezikih, ki nam je/so blizu in ga/jih obvladamo. Ravnanje z jeziki v dvo- in večjezični družbi je poseben izziv, ki od vsakogar

zahteva spoštljivo ravnanje z lastnim jezikom in jeziki drugih.

Dvo- in večjezične družine so doma in v javnosti soočene z najrazličnejšimi jezikovnimi situacijami. Živeti enakovrednost jezikov je zahteven cilj, ker v situacijah navadno prevladuje en jezik in ni lahko najti pravega ravnotežja med jeziki. Dosežemo ga lahko le z različnimi modeli pogovorov. Dialog v družinah in z okolico (s sorodstvom, sosedstvom, prijateljskim krogom, ...) je pomemben prvi pogoj za uskladitev posameznikovih različnih pričakovanj in drže. Pobuda »Dvo- in večjezičnost v družini / Zwei- und Mehrsprachigkeit in der Familie« je zato v letu 2008 v Celovcu pripravila štiri tematske večere, na katerih se je izrazila velika potreba po pogovorih med družinami, ki se znotraj ožjega in širšega družinskega kroga odločajo za enakovreden način ohranjanja dveh ali več jezikov (in kultur).

Uvodno dvojezično predavanje v prostorih Slovenske gimnazije je bilo posvečeno temi Sodobni izzivi za dvo- in večjezične družine. Druga prireditve je potekala pod geslom Ali sem v manjšini ali v večini?, na njej pa so pogovorne skupine razpravljale o občutenju privilegiranosti enega in zapostavljenosti drugega. Na tretjem večeru so udeleženci pogovorne skupine razpravljali o vprašanju Kaj pravijo sorodniki? in skušali osvetliti pričakovanja ter vplive bližnjih in daljnih sorodnikov. Nosilci projekta so v Celovcu pripravili tudi tematski večer na temo Rituali v dvo- in večjezičnih družinah, na katerem so govorili o navadah in stalnih dejavnostih, ki podpirajo medkulturno učenje in sožitje.

Zanimanje za projekt so izrazila tudi slovenska krajevna kulturna društva in druge ustanove po celi Koroški. V letu 2009 so nosilci projekta skupaj s krajevnimi organizatorji pripravili predavanja in pogovorne večere v Šentjakobu v Rožu, v Gorjah na Zilji in v Dobrli vasi. V Gorjah na Zilji so domačini izrazili željo, da se poseben večer posveti vprašanju ohranjanja narečja kot regionalne kulture. Ziljsko narečje

je še zlasti ogroženo, zato ga je treba (in tudi druga narečja na Koroškem) nanovo ovrednotiti in mu dati pri učenju slovenskega jezika mesto, ki mu pripada.

V letu 2010 so nosilci projekta v dvojezični brošuri z naslovom *12 spodbud za sožitje v družini / 12 Impulse für Sprachenvielfalt in der Familie* strnili na pogovornih večerih pridobljene izkušnje in razmišljanja. Brošura vabi k pogovoru; posamezne teme v njej naj bi dvo- in večjezične družine spodbudile, da v medsebojnih pogovorih poiščejo smernice za različne življenjske situacije. Odkritosrčni pogovori naj krepijo medsebojno razumevanje in družini omogočijo razviti vse svoje potenciale.

Vprašanja jezika in kulture se začnejo pojavljati v trenutku, ko se dva zaljubita in odločita za skupno življenje. Za mlado družino sta pomembna zlasti obdobje pričakovanja in rojstvo otroka. V tem času mlada družina, ki jo spremljajo bližnji in daljnji sorodniki, bližnji in daljnji prijatelji in znanci, začneja razvijati svoj model družinskega življenja in družinske jezikovne kulture, ki vključuje v družini prisotne jezike in kulture. Pomembno je, da zna družina svoj jezikovni model v okolju, kjer živi, samozavestno predstaviti. Tudi izbira otrokovega imena je za mlade starše izziv; odločitev je namreč trajna. Odraščanje v dvo- in večjezičnem družinskem okolju ni »multikulturna romantika«, temveč vsakodnevni izziv, ki se obrestuje, če izzive sprejememo in se tako doma kot v družbi trudimo za enakovredno sožitje dveh ali več jezikov. S premišljenimi koraki ob prestopu iz družinskega kroga v dvo- in večjezične ustanove krepimo otrokovo jezikovno učenje. Ker mediji lahko pozitivno vplivajo na dvo- in večjezični razvoj otroka, je treba rabo knjig, televizije, DVD-jev, zgoščenk in novih medijev skrbno premisliti tudi glede na družinski jezikovni koncept in jezikovno vzgojo. Dvo- in večjezičnost v družini spodbujajo in utrjujejo tudi vsakdanji in praznični rituali. Dvo- in večjezične družine dobivajo še globlje odenke z različnimi narečji, ki jih je prav tako treba umestiti

* Mag. Martina Piko-Rustia, univ. dipl. etnol., vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, A-9020 Celovec, 10. Oktoberstr. 25, E-naslov: piko@ethno.at

v družinsko življenje in družinski vsakdan ožje in širše družine. Konfliktne situacije se navadno pojavijo, če je kdo v manjšini in drugi v večini, in je treba razmerje (pre) moči zavestno izravnati, zato je za reševanje konfliktov treba najti načine, ki privedejo do uspešne rešitve nesoglasij.

Tematska poglavja v brošuri obravnavajo omenjene življenjske situacije, s katerimi so družine vsakodnevno soočene in iščejo odgovore nanje. Brošura spodbuja mlade družine, da se pogovorijo o vseh omenjenih bistvenih življenjskih vprašanjih. Osnova za vsako reševanje problemov je (z)možnost za odkrit pogovor.

Nosilci pobude »Dvo- in večjezičnost v družini / Zwei- und Mehrsprachigkeit in der Familie« se hkrati tudi zavedajo, da je treba jeziku, ki v javnosti ni – ali pa je zelo slabo – prisoten, posvetiti posebno pozornost, če želimo, da se v družini enakovredno razvijata dva ali več jezikov in jih otroci tudi uporabljajo. Zato pobuda namenja posebno pozornost slovenščini kot družinskemu jeziku in slovenščini kot družbenemu jeziku, ki ga je treba krepiti na vseh ravneh in razvijati že od samega začetka – v najožjem družinskem krogu.

Skrb za jezik v družini nikakor ni le odgovornost dvo- in večjezičnih družin. Skrb za jezik v družinah je naloga vseh družin. Te se morajo jeziku v družinah skrbno posvetiti, da ga bomo lahko ohranili na vseh ravneh našega družbenega življenja – od narečnih krajevnih govorov do gledališke besede, od gospodarskega in znanstvenega jezika do literature, od osnovnega otroškega izražanja do sodobnega mladinskega jezika.

Na pobudo Janka Zerzerja se je v letu 2010 pri Krščanski kulturni zvezi oblikovala

nova pobuda »Slovenščina v družini/Familiensprache Slowenisch«, ki jo podpirajo kulturne, izobraževalne in znanstvene ustanove ter mediji. Glavni cilj pobude je ozaveščati družine, da slovenščino dosledno uporabljajo tako v družinskem krogu kot v javnosti. Pobuda tudi želi podpirati in ozaveščati ljudi, ki govorijo slovensko, naj cenijo to, kar znajo, ter jih spodbujati, da tega znanja ne obdržijo le zase, temveč ga prenašajo na naslednje generacije.

Treba se je zavedati, da človek vnese svoj jezik v družino kot kulturni kapital le tedaj, če ga goji, ohranja, razvija in predaja naslednjim rodovom.

Pogled v brošuro:

Vsakdanji in praznični rituali, str. 22–23:

»Starši in otroci potrebujejo več kakor le jed, pijačo, stanovanje in obleko. Potrebujejo čas, bližino, pozornost, zanesljivost, nežnost, zaupanje, zavetje in ljubezniv odnos. To omogočajo ritualizirane oblike skupnega življenja.

Ritualni so dejanja z močno simbolno vsebino. Religiozni ali svetni rituali so povezani z besedili, kretnjami in obredi (npr. bogoslužje, poroka, god in rojstni dan, sprejemi ...).

Že ob jutranjem pozdravu lahko pokažemo spoštljiv in enakopraven odnos do dvo- in večjezičnosti v družini. Tudi obredi pred jedjo in po jedi ali ob večerih, ko se zberemo ob prebiranju knjige, pogovorih, molitvi in zahvali za sklep dneva so ritualizirane oblike, ki poglobljajo sožitje v družini.

V družinskem vsakdanjiku podpira dnevno ponavljanje ritualiziranih oblik tudi jezikovno vzgojo. Poleg ustaljenih (tradicionalnih) oblik ritualov lahko na podlagi

spontanega izražanja razvijamo tudi nove oblike praznovanj, pogovorov, simbolnih dejanj ipd.

Praznično leto nam ponuja številne priložnosti za oblikovanje skupnih praznovanj, upoštevajoč jezikovne, kulturne in verske tradicije, ki so del družine. Ob pripravah na praznovanja naj bi vsakdo imel možnost, da vnese svoje izkušnje in predstave v oblikovanje skupnega praznika. Prazniki med letom so med drugim advent, Miklavž, božič, šapanje, pust, velika noč, žegnanja/sejmi, rojstni dnevi in godovi.

Ob življenjskih mejnikih (rojstvo, krst, prvo sveto obhajilo, birma, poroka, osebni jubileji, smrt) je običajno vključeno tudi širše sorodstvo in sosesčina. Ob njih pridejo posebej do veljave družinske jezikovne in kulturne tradicije. Življenjske mejnike je treba skrbno pripraviti, da jih lahko družina, sorodstvo in sosedje s spoštovanjem sprejmejo in doživljajo.

Vprašanja za pogovor:

- Kakšne šege in navade so bile v najinih družinah? Kako sva jih doživljala?
- Kako jih živiva v najini družini?
- Kako vključujeva jezike pri vsakdanjih in prazničnih ritualih?
- Kako obhajava praznike v najini družini in v družini najinih staršev? Kaj si želiva?
- Kako vključujeva posamezne člane družine v pripravljanje praznovanj?
- Kako doživljava vesele in žalostne trenutke življenja? Kdo naju spremlja?